

Висновки. Отже, технологія веб-квест одна із найбільш ефективних моделей використання Інтернету в навчальному процесі. Вона активізує навчальний процес. Уроки такого формату орієнтовані на розвиток пізнавальної, пошукової діяльності учнів. Веб-квест – це дидактична структура, в рамках якої вчитель удосконалює пошукову діяльність учнів, задає їм параметри цієї діяльності і визначає її час. Така діяльність перетворює учнів на активних суб'єктів навчальної діяльності, підвищуючи не лише мотивацію до процесу здобуття знань, але і відповідальність за результати цієї діяльності і їх презентацію. Ця методика є сучасною та перспективною, має ряд переваг, заслуговує на широке впровадження в навчально-виховний процес.

Стаття не висчерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Проблема використання веб-квестів у процесі трудового навчання залишається актуальною. Подальшої розвідки потребують питання індивідуального підходу в трудовому навчанні засобами веб-квест технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: [монографія] / В.Ю. Биков. – К.: Атіка, 2008. – 684 с.
2. Жалдак М.І. Проблеми інформатизації навчального процесу в школі і ВУЗі / М.І. Жалдак // Сучасна інформаційна технологія в навчальному процесі: збірник наук. праць Київ. пед. ін.-т імені М.П. Драгоманова; відп. ред. М.І. Шкіль. – К., 1991. – С. 3-16.
3. Кондратюк І.Г. Активізація навчальної діяльності учнів на уроці / І.Г. Кондратюк // Англійська мова та література. – 2006. – № 15. – С. 2.
4. Краснопольський В.Е. Активізація навчально-пізнавальної діяльності засобами комп'ютерної техніки / В.Е. Краснопольський // Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. – 1998. – № 7. – С. 104-108.
5. Литвиненко І.П. Багатоканальна діяльність – засіб розвитку пізнавальної активності / І.П. Литвиненко. – К.: Просвіта, 2002. – 316 с.
6. Нечитайлова Е.В. Веб-квесты как методика обучения на основе Интернет-ресурсов [Электронный ресурс] / Е.В. Нечитайлова // Проблемы современного образования: Интернет журнал. – 2012. – № 2. – С. 147-155. – Режим доступа: \www/ URL: http://www.pmedu.ru/res/2012_2_13.pdf. – Название с экрана.
7. Шаматонова Г.Л. Веб-квест как интерактивная методика обучения будущих специалистов по социальной работе / Г.Л. Шаматонова // «SOCIOпростір: междисциплинарный сборник научных работ по социологии и социальной работе». – 2010. – №1. – С. 234-236.
8. Шамова Т.И. Активизация учения школьников / Т.И. Шамова. – М.: Знание, 1979. – 96 с.
9. Шмідт В.В. Технологія веб-квесту при навчанні англійської мови студентів немовних спеціальностей [Електронний ресурс] / В.В. Шмідт. – Режим доступу: <http://winner.se-ua.net/page26/1/10/>. – Назва з екрану.

Н.В. СИМОНОВИЧ. ВЕБ-КВЕСТ КАК СПОСОБ АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ В ПРОЦЕССЕ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ

Резюме. В статье рассмотрено веб-квест, как средство активизации познавательной деятельности учащихся. Раскрыто возможности и условия их использования в трудовом обучении.

Ключевые слова: веб-квест, Интернет, познавательная активность, трудовое обучение.

N.V.SYMONOVYCH. WEB-QUEST AS A MEAN OF ACTIVATION OF COGNITIVE ACTIVITY OF PUPILS IN THE LABOUR TEACHING

The summary. In the article reveals Web-Quest, as a mean of activation of cognitive activity of pupils, possibilities and conditions of their use in the labour teaching.

Key word: Web-Quest, Internet, cognitive activity, labor training.

Рекомендовано до друку.
Канд. пед. наук, проф. М.С. Янцур.

Одержано редакцією 20.06.2016 р.

УДК: [373. 5. 016: 331 (07)]: [613: 008]

О.М. ХОРОНЖЕВСЬКИЙ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ГІГІЄНИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Резюме. У статті проведено аналіз навчально-методичного забезпечення процесу формування основ гігієнічної культури в учнів основної школи в процесі трудового навчання виходячи з суті та змісту цієї культури.

Ключові слова: основи гігієнічної культури, технологічна освіта, трудове навчання, навчально-методичне забезпечення, навчальні, методичні та наочні посібники.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах становлення нових соціально-економічних відносин у нашій державі, інтеграції її до Європейського Союзу, входження у світовий освітній простір одним із пріоритетних завдань національної системи освіти є формування особистості з високою культурою праці.

© О.М. Хоронжевський, 2016

Несприятливі екологічні та соціально-гігієнічні умови сприяють зростанню захворюваності населення, погіршенню демографічної ситуації в Україні. Це пов'язано не тільки з проблемами економіки, екології, а й з відсутністю загальної культури виховання людини. У зв'язку з погіршенням екологічної ситуації на сучасному етапі розвитку суспільства посилюється роль екологічної освіти і виховання школярів. Мотивація питання зумовлює якісно нові вимоги до підготовки учнів, потребує нових підходів до процесу формування основ гігієнічної культури, а їхнє втілення – сучасного навчально-методичного забезпечення процесу навчання в основній школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В працях окремих учених, а саме Ю.Д. Бойчук [1], М.Г. Гончаренко [2], В.Г. Григоренко [3], науково обгрунтовані педагогічні ідеї про те, що теоретичні знання у сфері збереження здоров'я, а також формування гігієнічної культури включають в себе знання і навички свідомого ставлення та збереження здоров'я учнівської молоді. Серед останніх публікацій окремо слід виділити Л.С. Дробот, яка вивчала особливості формування санітарно-гігієнічної культури в учнів з обмеженими розумовими можливостями. Значущість дослідження цієї проблеми в науково-методичному плані та її практичне вирішення зумовлені ослабленістю здоров'я багатьох розумово відсталих школярів, їх підвищеною схильністю до різних захворювань [5]. Проте, незважаючи на достатню кількість досліджень, актуальною залишається проблема навчально-методичного забезпечення для загальноосвітніх навчальних закладів з формування основ гігієнічної культури.

Мета статті полягає в аналізі існуючого навчально-методичного забезпечення з формування основ гігієнічної культури в учнів загальноосвітніх навчальних закладів на уроках трудового навчання та практичних підходів щодо його розробки в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти визначені вимоги до освіченості учнів основної школи, які включають здоров'язбережувальну компетентність – здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей [6]. Освітня галузь «Технологія», як складова шкільної освіти, передбачає також формування і розвиток проектно-технологічної та інформаційно-комунікаційної компетентностей для реалізації творчого потенціалу учнів і їх соціалізації в суспільстві. Основною умовою реалізації технологічного компонента цієї освітньої галузі є технологічна та інформаційна діяльність, що проводиться від появи творчого задуму до реалізації його в готовому продукті [6]. А це дозволяє формувати в учнів технологічну культуру. Категорія «Технологічна культура» розширює уявлення про зміст технологічної освіти і дає уявлення про її структуру. У її визначенні зазначається, що технологічна освіта має забезпечити вивчення учнями сучасних перспективних енерго-, матеріалозберігаючих технологій перетворення матеріалів, енергетичних й інформаційних технологій у сферах виробництва та послуг, соціальних наслідків їх застосування, методів боротьби із забрудненням навколишнього середовища, планування, а також відомостей про організацію трудового процесу, технологічну дисципліну, обладнання робочого місця, забезпечення безпеки праці, комп'ютерної обробки документації, основи творчої та підприємницької діяльності тощо [8].

Однією зі складових технологічної культури є гігієнічна культура, сутність якої висвітлено в наших працях [17]. На наш погляд на заняттях трудового навчання необхідно навчати учнів не лише виконувати правила техніки безпеки, а й формувати в них раціональне гігієнічне мислення, яке спрямоване на здатність усвідомити наявність шкідливих факторів у виробничому середовищі, джерел їх утворення, а також існування засобів і правил захисту від цих факторів. А для цього процес формування складових гігієнічної культури в учнів повинен мати відповідне навчально-методичне забезпечення.

Навчально-методичне забезпечення процесу підготовки учнів і студентів – це сукупність документів, наукових, навчальних, методичних матеріалів, які: описують зміст, встановлюють структуру, визначають результат, регламентують перебіг навчального процесу. Центральним компонентом всього комплексу навчально-методичного забезпечення є підручники і методичні посібники, які максимально індивідуалізують процес навчання [18]. Підручник – це книжка, в якій викладаються основи знань з певного навчального предмета на рівні сучасних досягнень науки і культури. За допомогою підручника учні привчаються до алгоритму трудової діяльності: аналізують конструкцію виробу, планують технологію його виготовлення, готують робоче місце, вчаться оцінювати свою роботу. Використовуючи інформацію підручника, діти вчаться міркувати, вирішувати технологічні та конструкторські задачі, брати участь у здійсненні колективних проектів. Підручник дає можливість організувати дослідницьку діяльність дітей при проведенні дослідів і спостережень за змінами властивостей матеріалів.

Проте донині навчально-методичне забезпечення, у тому числі з трудового навчання та технології, розробляється переважно у вигляді найпростішого комплексу "програма-підручник", який далеко не завжди і не відразу доповнюється методичним посібником. Інформаційно-комунікаційні технології навчання є інструментом, який дає змогу вчителю якісно змінити методи своєї роботи. Отже, використання комп'ютерних програм значно змінює навчальний процес: одночасно відбувається взаємодія дидактичного трикутника: учень – комп'ютер – вчитель.

Проведемо аналіз наявних підручників з трудового навчання для 5-9-х класів з точки зору виявлення понять та термінів з основ гігієнічної культури і формування відповідних умінь та навичок. Перш за все необхідно відзначити, що ці підручники різноманітні і видавались у різні періоди розвитку трудового навчання як навчального предмету. Ми зупинимось на підручниках, які розроблено і видано згідно нової (2012-2013 р.р.)

програми трудового навчання [12]. За ними зараз навчаються учні 5-8-х класів. Цінним є те, що вони альтернативні, тобто по 2-3 підручники різних авторів на клас. Перші розглянемо підручника за авторством колективу, який очолював ще проф. В.К. Сидоренко [8; 9; 10; 11].

В усіх цих підручниках матеріал структуровано відповідно навчальної програми за чотирма розділами: «Основи матеріалознавства»; «Технологія виготовлення виробів»; «Основи техніки, технологій і проектування»; «Технологія побутової діяльності». В кожному з них розглядаються питання правил внутрішнього розпорядку в шкільних майстернях, робочого місця та його організації, робочої зони, робочої постави, режиму праці і відпочинку при виконанні певних робіт, правил безпеки праці в майстерні і на робочому місці при виконанні конкретних практичних робіт. У підручнику для 5 класу при розгляді теми з оздоблення виробів із фанери та ДВП вказується на підбір оздоблювальних матеріалів з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог [9].

Цікавим з точки зору нашого питання є те, що в усіх підручниках в новому розділі «Технологія побутової діяльності» подається окремий матеріал, що містить поняття основ гігієнічної культури. Так, у 5 класі висвітлюються види побутових електроприладів та правила безпечного користування ними, а також небезпека користування пошкодженими побутовими електроприладами, основи сервірування столу, особливо підбір столової білизни з урахуванням санітарно-гігієнічних вимог та культури споживання їжі, терміни придатності харчових продуктів [9]. У підручнику для 6-го класу розглядаються питання гігієни житла з точки зору здоров'я людини (роль повітря в приміщенні, його вологість, температурний режим, освітлення, вологе прибирання тощо), санітарного стану житла, захисні засоби, порядок в оселі, догляд за меблями і взуттям; догляд за волоссям – особиста гігієна, миття та засоби для цього; режим харчування при різних навантаженнях [10]. Підручник для 7-го класу містить матеріал про маркування споживчих товарів: призначення етикетки на товарах, екологічні символи на них, стандарти якості й безпеки, склад продуктів, індекс «Е» та його значення, попереджувальні символи, спеціальні символи та їх значення, штрих-код і його закодований зміст [11]. У 8 класі розглядаються теми про санітарно-гігієнічні вимоги до одягу та взуття і догляд за ними: види й розміри одягу, їх визначення, особливості вибору та їх примірювання, догляд за одягом, засоби догляду; види взуття та його підбір, розміри, особливості примірювання взуття, догляд за взуттям і засоби догляду; захист одягу та взуття від моли; санітарно-гігієнічні вимоги під час примірювання одягу, білизни, взуття та догляду за ними [8]. Весь цей матеріал має важливе значення для формування основи гігієнічної культури у школярів.

В альтернативних підручниках за авторством В.М. Гацака, Б.М. Терещука та інших [4; 14; 15; 16], окрім наведених у вище розглянутих книжках особливостей з погляду формування основ гігієнічної культури, подаються також санітарно-гігієнічні вимоги до виконання окремих практичних робіт. У підручнику для 9-го класу, який складено ще за старою програмою, наводяться лише правила безпеки праці в майстерні та при виконанні відповідних практичних робіт [13].

Таким чином, у підручниках з трудового навчання для учнів 5-9-х класів окрім правил безпечної праці перед початком роботи, під час роботи та після роботи інформації про шкідливі фактори під час виконання навчального завдання не висвітлюється. Тому з метою покращення навчально-методичного забезпечення процесу формування основ гігієнічної культури в учнів необхідно підготувати інформаційний словник-довідник в електронному варіанті, де будуть запропоновані різноманітні випадки впливу факторів зовнішнього середовища на організм учня при виконанні практичних робіт з варіантами розв'язання санітарно-гігієнічних ситуацій. Серед основних причин слід відзначити порушення санітарно-гігієнічного режиму на заняттях, недостатнє освітлення, високу температуру та вологість повітря чи надмірно низьку температуру, виробничий пил, забрудненість приміщення, сильний шум та ін. Нижче тезисно наводимо деякі фактори.

Серед факторів зовнішнього середовища світло займає одне з перших місць. Адже відомо, що майже 90% всієї інформації про довкілля людина одержує через органи зору. Під час здійснення будь-якої трудової діяльності втомлюваність очей, в основному, залежить від напруженості процесів, що супроводжують зорове сприйняття. До таких процесів відносяться адаптація, акомодация та конвергенція. Світло впливає не лише на функцію органів зору, а й на діяльність організму в цілому. При поганому освітленні людина швидко втомлюється, працює менш продуктивно, зростає потенційна небезпека помилкових дій і нещасних випадків. Згідно статистичних даних, до 5% травм можна пояснити недостатнім або нераціональним освітленням, а в 20% воно сприяло виникненню травм. Врешті, погане освітлення може призвести до професійних захворювань, наприклад, таких як робоча міопія (короткозорість), спазм акомодациї. Для створення оптимальних умов зорової роботи слід враховувати не лише кількість та якість освітлення, а й кольорове оточення. Так, при світлому пофарбуванні інтер'єру завдяки збільшенню кількості відбитого світла рівень освітленості підвищується на 20-40% (за тієї ж потужності джерел світла), різкість тіней зменшується, покращується рівномірність освітлення.

Шум, як стрес-фактор, є загальнобіологічним подразником, який негативно впливає на всі органи і системи організму. У разі тривалого систематичного впливу шуму може виникнути патологія з переважним ураженням слуху, центральної нервової і серцево-судинної систем. Вплив шуму на організм умовно поділяють на специфічний, що викликає зміни органу слуху, і неспецифічний, який викликає зміни в інших органах і системах. Шум є однією з найчастіших причин зниження слуху нейросенсорного характеру та приглухуватості – поширеного виду патології. Відомі три основні напрямки боротьби з шумом: зменшення рівня шуму у джерелі їх виникнення, застосування раціональних конструкцій, нових матеріалів і технологічних процесів; звукоізоляція устаткування за допомогою глушників, резонаторів, кожухів, захисних конструкцій, оздоблення стін, стелі, підлоги тощо; використання засобів індивідуального захисту.

Крім підручників та словників, в яких повинна бути основна інформація про основи гігієнічної культури, необхідно розробити систему наочних засобів: кіно-, відеофільми, відеоролики, слайдові та мультимедійні презентації, плакати, таблиці, макети, моделі тощо.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, сучасні підходи до розробки навчально-методичного забезпечення процесу формування основ гігієнічної культури передбачають використання навчально-методичного забезпечення: підручників і навчальних посібників, методичних і наочних матеріалів та Інтернет-технологій, які дозволяють підвищити якість гігієнічної підготовки учнів основної школи на заняттях трудового навчання, оволодіння знаннями, уміннями та навичками, які необхідні для збереження свого здоров'я. Подальшої розробки потребує інформаційно-комунікаційне забезпечення цього процесу та перевірки його на практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук Ю.Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя: теоретико-методичні аспекти: (монографія) / Ю.Д. Бойчук. – Суми: Університетська книга, 2008. – 357 с.
2. Гончаренко М.С. Валеопедагогічні основи духовності: [навч. посіб.] / М.С. Гончаренко. – Х.: ХНУ імені Каразіна. 2008. – 332 с.
3. Григоренко В.Г. Теория мотивированного воздействия дифференциально-интегральных оптимумов педагогических факторов в процессе духовно-соматического развития человека / В.Г. Григоренко. – М.: Фонд социальных изобретений России, 2000. – 226 с.
4. Гащак В.М. Трудове навчання (технічні види праці): підруч. для 8-го кл. загальноосвіт. навч. закладів / В.М.Гащак [та ін.]. – К.: Генеза, 2016. – 256 с.
5. Дробот Л.С. Особливості формування санітарно-гігієнічної культури в учнів з обмеженими розумовими можливостями / Л.С. Дробот // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – №2. – С. 41-43.
6. Державний стандарт – запорука якісної освіти: Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2012. – №2-3. – С. 2-9.
7. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України: проект / О.М. Коберник, В.К. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2010. – №6. – С. 3-11.
8. Лебедев Д.В. Трудове навчання (технічні види праці): підруч. для загальноосвіт. навч. закладів 8 кл. / Д.В. Лебедев, А.М. Гедзик, В.В. Юрженко. – К.: Вид-во «Сиция», 2016. – 208 с.: іл.
9. Сидоренко В.К. Трудове навчання (для хлопців): підр. для 5 класу загальноосвіт. навч. закл. / В.К. Сидоренко [та ін.]. – Харків: Сиция, 2013. – 256 с.: іл.
10. Сидоренко В.К. Трудове навчання (для хлопців): підр. для 6 класу загальноосвіт. навч. закл. / В.К. Сидоренко [та ін.]. – Харків: Сиция, 2014. – 256 с.: іл.
11. Сидоренко В.К. Трудове навчання (для хлопців): підр. для 7 класу загальноосвіт. навч. закл. / В.К. Сидоренко [та ін.]. – Харків: Сиция, 2015. – 256 с.: іл.
12. Трудове навчання: навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів: 5-9 кл. / авт.-укл.: В.К. Сидоренко [голова робочої групи] [та ін.]. – К.: МОНУ, 2012. – 66 с.
13. Трудове навчання. Технічні види праці : підруч. для 9-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / авт. кол.: Г.Є. Шевченко, В.М. Мадзігон, А.М. Тарара [та ін.] – К.: Педагогічна думка, 2009. – 176 с.: іл.
14. Терещук Б.М. Трудове навчання (для хлопців): підруч. для 5-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Б.М. Терещук, В.К. Загорний, В.М. Гащак, Р.М. Лещук. – К.: Генеза, 2013. – 176 с.: іл.
15. Терещук Б.М. Трудове навчання (для хлопців): підруч. для 6-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Б.М. Терещук, С.М. Дятленко, В.М. Гащак, Р.М. Лещук. – К.: Генеза, 2014. – 180 с.: іл.
16. Терещук Б.М. Трудове навчання (для хлопців): підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Б.М. Терещук, С.М. Дятленко, В.М. Гащак, Р.М. Лещук. – К.: Генеза, 2015. – 192 с.: іл.
17. Хоронжевський О.М. Гігієнічна культура та безпечна праця при вивченні трудового навчання / О.М.Хоронжевський // Проблеми трудової і професійної підготовки: наук.-метод. зб.; відп. ред. В.В. Стешенко. – Слов'янськ: СДПУ, 2012. – Вип.17. – Т.2. – С. 137-143.
18. Янцур М.С. Умови та навчально-методичне забезпечення процесу підготовки фахівців з профорієнтації / М.С. Янцур // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 10. – Рівне: РДГУ, 2000. – С. 90-93.

А.М. ХОРОНЖЕВСКИЙ. УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ ОСНОВ ГИГИЕНИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ НА ЗАНЯТИЯХ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ

Резюме. В статье рассматривается анализ учебно-методического обеспечения процесса формирования основ гигиенической культуры в учащихся основной школы в процессе трудового обучения исходя из сущности и содержания этой культуры.

Ключевые слова: основы гигиенической культуры, технологическое образование, трудовое обучение, учебно-методическое обеспечение, учебные, методические и наглядные пособия.

O.M. KHORONZHEVSKY. EDUCATIONAL-METHODICAL MAINTENANCE OF PROCESS OF FORMATION OF BASES OF HYGIENIC CULTURE IN BASIC SCHOOL STUDENTS TO CLASSES OF LABOR TRAINING

The summary. The article presents an analysis of educational and methodological support of the process of laying the foundations of hygienic culture pupils of primary school education in the workplace based on the nature and content of the culture.

Key words: basics of hygienic culture, technology education, labor training, educational and methodological support, educational, methodical and visual aids.

Рекомендовано до друку.
Канд. пед. наук, проф. М.С.Янцур.
Одержано редакцією 12.06.2016.

УДК: 370. 015. 3: 796. 332. 071. 2

І.В. ОКСЕНЮК, А.П. ПАНЧУК

ФОРМУВАННЯ БЕЗКОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ФУТБОЛІСТІВ ПІД ЧАС ТРЕНУВАНЬ

Резюме. У статті обґрунтовано аспекти формування безконфліктної поведінки футболістів під час тренувань та визначити їх характерні особливості. Робота з тренером із подолання конфліктної поведінки футболістів є важливою умовою успішного тренування, яка будується на засадах партнерства та співпраці.

Ключові слова: конфліктна поведінка, футболісти, співпраця, стрес, взаємодія, тренувальний процес, тренерська діяльність.

Постановка наукової проблеми. Спорт – гарний засіб для виховання особистісних якостей. Роль футболу у вихованні характеру полягає в тому, що він формує ті специфічні потенційні основи дій, в яких виражається характер людини, її індивідуальні особливості, воля. Але для того, щоб дії, які виконує спортсмен в процесі тренування стали стійкими, надійними, вони повинні сформуватись в системі навичок, завдяки яким в екстремальних умовах змагання спортсмен виявить бійцівський характер і здатність на необхідні вчинки без тривалих роздумів і коливаний. Це потребує значних зусиль для підготовки спортсмена, вдосконалення різних сторін його психіки [2, 176].

Для того, щоб у футболіста на змаганнях виникли оптимальні почуття, емоційні стани, необхідно, щоб уже в процесі тренування і підготовки до змагань він по можливості детальніше ознайомився з умовами та обставинами майбутніх змагань. З цією ж метою корисно в процесі тренування ширше використовувати змагання як метод підготовки, що сприяє формуванню досвіду переживання змагальних емоцій і способів володіння ними. Щоб навчитись володіти почуттями, необхідно тренуватися в умовах зустрічі з рівними по силі чи сильнішими партнерами [1, 9].

Загострення конкуренції і неухильне зростання кількості претендентів на вищі нагороди у міжнародних змаганнях спонукають до необхідності подальшого пошуку нових науково обґрунтованих методів та засобів у системі колективно-психологічної підготовки команд до змагань. Вплив екстремальних ситуацій, що виникають в ігровій діяльності, можуть спричинити формування специфічного стану нервово-психічної напруженості. У стані стресу виникає реальна ситуація втрати контролю над своїми діями в єдиноборстві із суперниками. Стрес-реакція руйнує попередній план дій й породжує конфліктні ситуації.

Одним із шляхів підвищення ефективності колективно-психологічної підготовки є діагностика та мінімізація конфліктної взаємодії членів спортивної команди.

Тренер виступає значною мірою як організатор-селекціонер, відбираючи в навчальні групи бажаючих займатися, прищеплює їм любов до занять спортом, дотримуючись на заняттях загальноприйнятих методичних рекомендацій і творчо втілюючи їх у навчально-тренувальний процес. Ефективність роботи тренера залежить, з одного боку, від уміння “побачити” обдаровану дитину, а з іншого – прищепити їй любов до спорту [6, 57].

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні підходи до розуміння сутності конфлікту, чинників, які зумовлюють виникнення й динаміку конфліктної взаємодії, на загальнонауковому рівні представлено у роботах Ф.М. Бородкіна, М.М. Коряка, А.А. Єршова, І.А. Грабської, Н.В. Грішина, Г.В. Ложкіна, М.І. Пірен. Аналіз цих праць показав, що в основі конфлікту лежать не лише суб’єктивні причини. Його розгортання і вирішення значною мірою залежить від безпосередніх учасників конфлікту: від того, як вони сприймають й оцінюють ситуацію своїх опонентів, як розуміють і ставляться один до одного, які їхні мотиви, системи цінностей, а також яким стратегіям вирішення конфлікту вони надають перевагу.

Вихідні концептуальні положення, які дозволяють виділити основні об’єктивні та суб’єктивні детермінанти взаємодії спортсменів у спортивних командах, розроблені у працях А.І. Донцова, Т.А. Полозової, Ю.Я. Рижонкіна, Н.В. Гришиної, В.Г. Ласькової. Відзначаючи суттєвий внесок у розробку означеної проблеми, здійснений Ю.Л. Ханінім, В.С. Келлером, Б.А. Вяткіним, Г.Г. Ілларионовим, Ю.А. Коломейцевим та іншими вченими.

Виділення невирішених частин загальної проблеми та формування цілей статті. 1. Ознайомитися з поняттям конфлікту як невід’ємною складовою суспільного розвитку в реальному житті. 2. Визначити характерні особливості конфліктної поведінки футболістів.